

SPECIÁLNÍ ANALÝZA

EU Office | Leden 2016

Klimatická změna: Pařížská dohoda je teprve začátek

Tomáš Charouz

EU Office

ERSTE
Corporate Banking

Úvod

V Paříži se na přelomu listopadu a prosince minulého roku konala 21. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Přijelo téměř 50 tisíc delegátů z celého světa skrze jednání o vzniku nové globální klimatické dohody, která má nahradit Kjótský protokol a do boje s klimatickou změnou poprvé v historii zapojit celou planetu.

Text dohody byl podepsán 12. prosince zástupci 196 zemí světa po 13 dnech složitých, ale konstruktivních vyjednávání. Mnozí světoví lídři uzavření dohody považují za historický okamžik a zlomový bod pro celý svět. Teprve nadcházející roky však určí, zda je pařížská dohoda účinnou zbraní v boji s klimatickou změnou či prázdným politickým gestem.

Změna klimatu a vliv člověka

Dohoda byla přijata v kontextu silícího povědomí o závažných a často nevratných dopadech klimatické změny. Ta je způsobena vyššími koncentracemi skleníkových plynů v atmosféře, zejména oxidu uhličitého. Jak vyplývá z rozborů ledovců, k uvolňování těchto plynů do ovzduší běžně dochází v rámci přírodních procesů a jejich koncentrace byla během posledních 3 dob ledových proměnlivá.

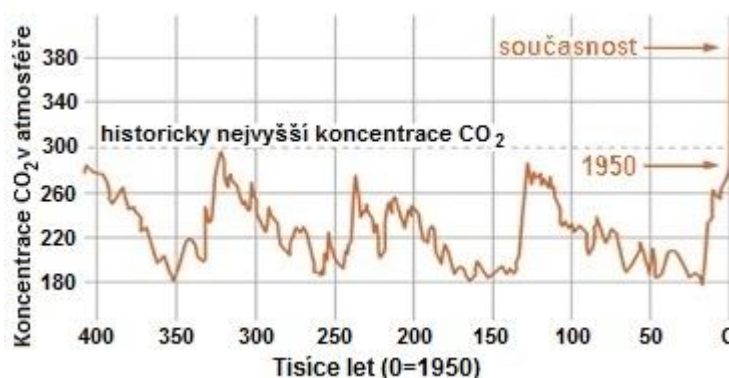
V posledních staletích se nicméně přidaly i skleníkové plyny vznikající v důsledku lidské činnosti. Jde o takzvané antropogenní emise, které nejčastěji vznikají při spalování fosilních paliv, zejména uhlí. V součtu pak dochází k neustálému zvyšování koncentrace skleníkových plynů v atmosféře, což naklání pomyslnou misku klimatických vah směrem, který pro lidstvo nemusí být bezpečný. Aktuální koncentrace oxidu uhličitého ve vzduchu je nejvyšší za posledních 650 tisíc let.

Největší podíl na tvorbě emisí má sektor energetiky. Za zmínku stojí i zemědělský sektor, který je s 11% druhým největším producentem skleníkových plynů. Podle jiných výpočtů jde až o 15%.

Významná část zemědělských emisí (až 65%) vzniká při chovu dobytka a využívání přírodních či syntetických hnojiv. Pro zajímavost, 1kg vyprodukovaného hovězího masa odpovídá 3 hodinám cesty automobilem, tvrdí vědci.

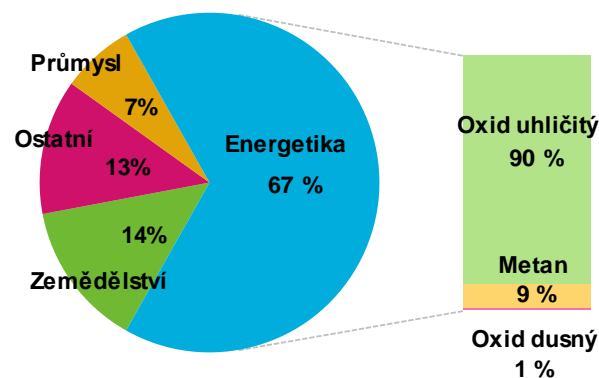
Napřič vědeckou komunitou převažuje názor o nutnosti udržet globální oteplení na hranici 2°C oproti předindustriálnímu věku. Při takové teplotě sice dojde k některým nevratným změnám, udržitelnost života na zemi ale zůstane zachována. Pro představu, mezi lety 1880 a 2012 se planeta oteplila již o 0,85°C, rok 2014 byl nejteplejší v historii a rok 2015 jej pravděpodobně předstihne.

Nárůst koncentrace CO₂ v atmosféře

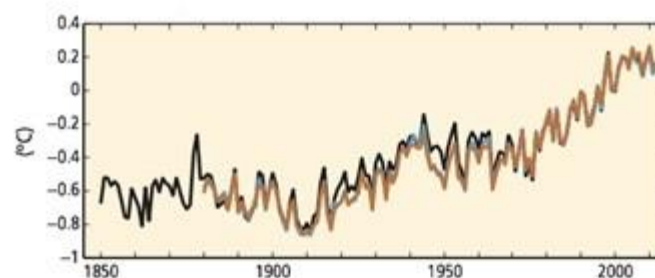
Zdroj: NASA 2015

Produkce skleníkových plynů dle odvětví

Zdroj: Mezinárodní energetická agentura 2015

Průměrný nárůst globální teploty

Zdroj: Mezivládní panel pro klimatickou změnu 2015

S rostoucí teplotou tají ledovce, hladina oceánů roste, živočišné a rostlinné druhy mizí, lidé migrují. Podle NASA vzrostla celosvětová hladina oceánu za posledních 100 let o téměř 18 centimetrů a jen v Grónsku zmizí ročně 287 miliard tun ledu.

Pařížská klimatická dohoda je teprve začátek

Mezinárodní společenství chce v právě schválené klimatické dohodě udržet globální oteplení hluboko pod hranicí 2°C a co nejvíce se přibližovat hodnotě 1,5°C. V polovině století pak máme dosáhnout rovnováhy mezi produkovanými a pohlcovanými emisemi. Klimatický cíl dohody je společný, ale cesty k jeho dosažení budou různé. Základ totiž tvoří individuální vnitrostátní závazky.

Každý stát (či společenství států) má vypracovat a následně plnit svůj vlastní redukční cíl. Závazky se mají aktualizovat na základě nových vědeckých poznatků a dostupných technologií každých 5 let. První dobrovolné přehodnocení je naplánováno na rok 2018, povinně pak od roku 2023. Výše cílů nicméně zůstává na dobrovolné bázi a sankční mechanismy neexistují. Dohoda zároveň respektuje národně specifické podmínky a nastavuje (finanční) mechanismy tak, aby ke klimatické akci docházelo na celé planetě.

Jde o takzvaný princip „společné, ale rozdílné zodpovědnosti“, který respektuje fakt, že průmyslové země historicky přispěly podstatně více k růstu emisí skleníkových plynů v porovnání s chudšími státy. Velkou diplomatickou výzvou při vyjednávání dohody byly právě přetrvávající rozpory mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi. Již dávno totiž neplatí, že hlavními znečišťovateli jsou pouze bohaté státy. Pokud má mít dohoda smysl, musí se jí účastnit všechny státy, zejména ty rozvojové.

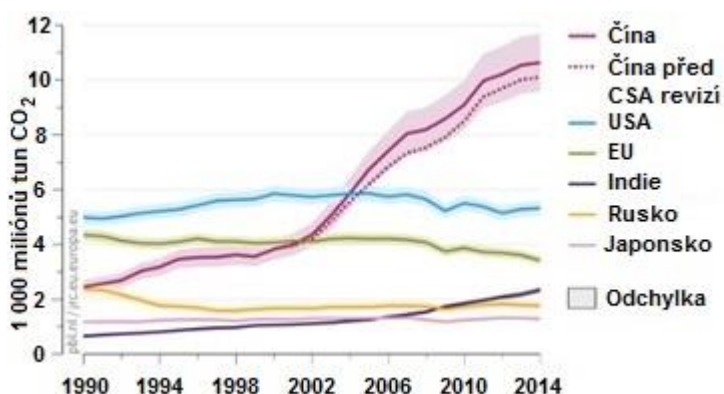
Ty si nicméně svou účast podmiňovaly finanční pomocí od rozvinutých států jako kompenzaci za náklady spojené s redukcí emisí a náklady spojené s dopady klimatické změny. Výsledkem je příslib dobrovolné alokace minimálně 100 miliard dolarů ročně počínaje rokem 2020. Peníze jsou určeny na opatření pro přizpůsobení se změnám klimatu v rozvojových zemích. Hlavním nástrojem bude Zelený klimatický fond a nejhudší země mají mít k financím zjednodušený přístup.

Svět teď stojí před velkou výzvou. Dohodu musí ratifikovat alespoň 55 zemí zodpovědných za alespoň 55% globálních emisí. Celková dohoda je sice závazná, ale závazky z ní plynoucí zůstávají dobrovolné a jsou v rukou každého státu, což může být problém.

Navíc v období před pařížskou konferencí měly státy přijít s vlastními návrhy redukce emisí. Již po sečtení všech zaslaných návrhů ale bylo jasné, že nepovedou ani k 2°C, natož k nově preferovanému 1,5°C cíli (hovoří se o 2,7 - 3,5°C). Vnitrostátní závazky by nyní měly být navýšeny, pokud nemá dohoda zůstat pouze na papíře.

Bude velmi záviset na dlouhodobé vůli jednotlivých států dostát právě složenému slibu. Že to nemusí být cesta trnitá, naznačují signály z byznysu. V rámci konference byl ohlášen vznik aliancí soukromého a veřejného sektoru pro investice do výzkumu a vývoje čistých technologií a omezení závislosti na fosilních palivech. Navíc, zelené technologie jsou již řadu let nejdynamičtěji se rozvíjejícím sektorem energetiky. Očekává se, že investice do zelených pracovních míst by mohly v EU vytvořit či udržet až 5 milionů pracovních míst k roku 2020. Solární sektor v USA generuje pracovní místa 10x rychleji v porovnání se zbytkem ekonomiky. Nové místo zde vznikne průměrně každých 20 minut. Do roku 2020 se očekává zdvojnásobení celosvětového průmyslového trhu v oblasti životního prostředí oproti roku 2010. Boj s klimatickou změnou má tržní potenciál a právě uzavřená dohoda vytváří stabilní rámec pro investice do čistých technologií. Již nyní je zřejmé, že přijetím dohody příběh nekončí, ale začíná.

Emise CO₂ u 5 nejvíce znečišťujících zemí a EU*

*zahrnuté emise při využívání fosilních paliv a výrobě cementu

Zdroj: The Emissions Database for Global Atmospheric Research 2015

Evropská unie: ambiciózní klimatický hráč

EU je zodpovědná za 9 % celosvětových emisí skleníkových plynů (Čína 25 %, USA 11 %). V oblasti klimatické politiky je již řadu let ambiciózním aktérem, což se projevilo i při jednání v Paříži, kde jako celek přislíbila 40% redukcí vlastních emisí k roku 2030 oproti úrovním z roku 1990.

Zamýšlený příspěvek vychází z vlastních klimatických strategií, které se etablovaly řadu let. Historicky prvním plánem Evropského společenství bylo znevýhodnit paliva s vysokým obsahem uhlíku prostřednictvím uhlíkové daně. To mělo vést k útlumu jejich využívání a upřednostňování čistějších zdrojů energie.

Uhlíková daň ale nebyla skrze odpor tehdejších členských států průchozí a díky tomu se otevřela cesta novému přístupu. Počátkem nového tisíciletí byl představen návrh Evropského systému obchodování s emisními povolenkami (ETS), který redukuje emise na tržní bázi (viz box na straně 12).

Postupně byla klimatická politika rozšířena i o obnovitelné zdroje a energetickou účinnost. I jejich zaváděním totiž dochází ke snižování emisí skleníkových plynů.

Postupně tak vznikly cíle do roku 2020, 2030 a dlouhodobá vize nízkouhlíkové ekonomiky do roku 2050. Symbolické završení klimatických a energetických ambicí EU ztělesňuje Energetická unie. Ta vznikla v únoru minulého roku a má ji na starosti místopředseda Evropské komise, charismatický Slovák Maroš Šefčovič.

Energetická unie zahrnuje veškeré aktivity EU v oblasti energetiky a klimatu do jednoho velkého zastřešujícího projektu. Bezesporu jde o největší energetickou událost posledních let. S nadsázkou však můžeme říci, že nová klimatická dohoda z Paříže a Energetická unie mají společné dvě věci. Obě se dotýkají ochrany klimatu a obě zatím zůstávají spíše na papíře. Plný rozvoj Energetické unie očekává v roce 2016. Rok 2015 byl spíše marketingovou záležitostí s cílem co nejlépe přiblížit podstatu projektu členským zemím a posbírat národně specifická data pro co nejlepší kalibraci řízení celého projektu. Základem Energetické unie v oblasti klimatu jsou již existující klimaticko-energetické strategie stanovující cíle do roku 2020 a 2030.

Právě cíle do roku 2030 jsou v současnosti velkým evropským tématem. Evropskou radou schválený Klimaticko-energetický rámec do roku 2030 se postupně rozpadá do konkrétních legislativních návrhů a je předmětem vyjednávání na evropské i národní úrovni.

První legislativní várka byla zveřejněna v červnu 2015 a je známa jako letní energetický balíček.

Klimaticko-energetické cíle EU do roku 2020 a 2030

	Cíle do r. 2020	Cíle do r. 2030
Redukce emisí skleníkových plynů*	20%	40%
Podíl obnovitelných zdrojů energie	20%	27%
Zvýšení energetické účinnosti	20%	27%

* vzhledem k 1990

Zdroj: Evropská komise

Obsahuje například revizi systému ETS či komunikační sdělení k novému designu trhu s elektřinou. Další legislativní balíček je naplánovaný na únor. Jeho podstatou budou návrhy ohledně bezpečnosti dodávek zemního plynu, plynových kontraktů se třetími zeměmi a strategie využívání zkapalněného zemního plynu.

V létě pak přijde legislativní balíček zaměřený na redukcí emisí v sektorech mimo ETS, zemědělství a lesnictví. Představeny budou i nové cíle v oblasti budov a dopravy. Závazné sdělení k novému designu trhu s elektřinou je naplánované na letošní podzim. Bezesporu půjde o nejdůležitější událost roku 2016.

Zmíněné kroky vycházejí z časové osy představené v únoru 2015 společně s rámcovou strategií Energetické unie.

EU plní klimatické cíle a odpoutala růst od produkce emisí

Přejdeme nyní od vizí k datům a podívejme se, jak se daří plnit stanovené závazky. EU je podle nejnovějších dat na cestě k splnění všech vytyčených cílů do roku 2020. U cílů do roku 2030 je však situace odlišná. Pokud se má stanovených závazků v nadcházejícím období dosáhnout, bude třeba zvýšit úsilí.

Právě nyní projednává legislativa a její rychlá implementace bude v tomto ohledu klíčová. Dle nejnovějších dat byly emise EU v roce 2013 o 19,8 % nižší v porovnání s úrovněmi z roku 1990, což je na hraně splnění cíle do roku 2020. Skrze klesající emisní trend je vysoce pravděpodobné, že ke splnění cíle došlo již v letech 2014-2015. K roku 2020 by pak reálně mohlo dojít k 24-25% poklesu emisí.

V poslední době byl vývoj produkce emisí významně ovlivněn hlavně finanční krizí. V jejím důsledku došlo k útlumu průmyslové výroby a tím pádem i poptávky po energiích. Z pohledu klimatické politiky šlo o dvousečnou zbraň.

Na jednu stranu došlo k výraznému útlumu produkovaných emisí skrze dočasný útlum ekonomické aktivity. To je z hlediska plnění cílů dobrá zpráva. Na stranu druhou šlo o krátkodobou záležitost, která navíc negativně ovlivnila systém ETS.

Při oživení ekonomických aktivit pak došlo k mírnému navýšení emisí.

Poslední roky nicméně pokračují v dlouhodobě klesajícím trendu. Zajímavé je zejména období po krizi. Environmentální regulace bývá často osočována ze snižování konkurenceschopnosti Evropy a ohrožování růstu.

Z dlouhodobého vývoje i vývoje posledních let je však jasně patrné odpoutání růstu od produkce emisí. To je důležitým argumentem v diskusi o smysluplnosti dekarbonizace ekonomik.

Zároveň platí, že nelze generalizovat na celou ekonomiku. Je pravdou, že některé evropské sektory mohou být environmentální regulací ohroženy více než jiné. Jde zejména o energeticky náročný průmysl, který může v důsledku zvyšujících nákladů přesunout svou výrobu do zemí s nižší úrovní regulace. Tento jev se označuje jako „únik uhlíku“ a je často řešeným evropským tématem.

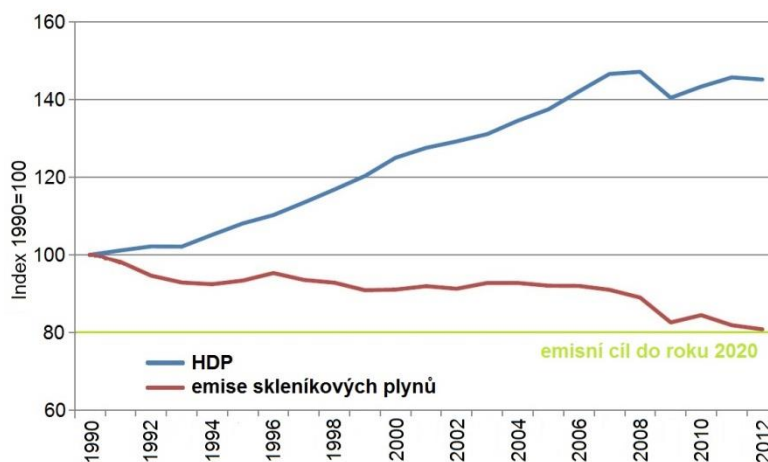
Právě nová Pařížská dohoda je uklidňujícím signálem pro znepokojený evropský průmysl. Celý svět se totiž zavazuje ke klimatické akci a EU nezůstane ve svém úsilí osamocena, což může znamenat konkurenční výhodu z důvodu již proběhlých investic do šetrných technologií.

ETS příběh s dobrým koncem?

ETS funguje na „cap-and-trade“ principu, jehož podstatou je stanovení celounijního stropu pro vypouštění emisí v sektorech emitujících velké množství skleníkových plynů. Tento strop je přepočítán na povolenky v počtu o něco nižším než je celkové změřené množství produkovaných emisí u zahrnutých zařízení.

Počet povolenek vypuštěných do oběhu je každoročně snižován, čímž je dosaženo postupného snižování emisí. V rámci snižujícího se objemu pak podniky obchodují s povolenkami. Je na každém z nich, zda produkované emise vykryjí nákupem povolenek na trhu či provedou opatření do omezení produkce emisí. Pro správnou funkčnost emisního trhu je třeba dostatečně vysoká cena povolenky. Nižší poptávka po povolenkách v důsledku ekonomické krize ale společně s neočekávaně velkým přísunem mezinárodních kreditů za investice do zelených projektů v zemích mimo EU a nadhodnocením reálné poptávky po kreditech ze strany členských států měly za důsledek klinickou smrt celého systému ETS.

Ekonomický růst při poklesu emisí

Zdroj: EEA, Evropská komise, Eurostat 2015

Na trhu se objevil přebytek zhruba 2 miliard povolenek, což srazilo jejich cenu na hodnotu, která není motivací pro dekarbonizační investice. Nákup povolenek prakticky zadarmo (okolo 4-6 EUR za povolenku oproti plánovaným 30EUR) zkrátka vyšel lépe než nákladné modernizace. ETS nicméně prochází řadou okamžitých i strukturálních revizí, které jej směřují zpět k akceschopnosti.

V rámci takzvaného „backloadingu“ je od roku 2014 z trhu dočasně stahováno 900 000 milionů povolenek. V létě minulého roku byla navíc odsouhlasena rezerva tržní stability. Jde o automatický mechanismus, který bude z oběhu postupně odebírat povolenky až do doby, kdy se jejich objem ustálí na přijatelné úrovni. Do této rezervy budou navíc umístěny i backloadované povolenky.

Současně projednávána dlouhodobá revize pak upraví parametry ETS tak, aby byl v souladu s emisním cílem do roku 2030. Smyslem revizí je zajištění dostatečně vysoké ceny povolenky, která bude motivovat k dekarbonizaci. Až budoucí léta ukážou, zda je revidovaný ETS životaschopný. Rostoucí cena povolenky je slibným signálem.

Závěr

Klimatická změna hýbe nejen hladinou oceánů, ale i světovou politikou. Situaci dobře shrnují slova Baracka Obamy, podle kterého jsme první generace, která pociťuje její dopady a poslední, která s tím může něco udělat.

Změna klimatu se může jevit jako méně akutní problém v porovnání s jinými společenskými hrozbami, protože její důsledky přicházejí pozvolna. Je však velmi důležité konat nyní, jelikož i výstupy klimatické akce se nedostaví přes noc.

Svět nyní stojí před nelehkým úkolem a právě pařížská dohoda je dobrým začátkem. Je pravdou, že nyní představené závazky jednotlivých států k tomuto cíli nesměřují a bude třeba je navýšit celosvětově. Jsme členy EU, která je ambiciózním klimatickým hráčem již řadu let.

EU OFFICE / KNOWLEDGE CENTRE - Česká spořitelna, a.s.

Budějovická 1518/13a, 140 00 Praha 4

tel.: +420 956 718 012

e-mail: eu_office@csas.cz

<http://www.csas.cz/eu>

Tomáš Kozelský – manažer

e-mail: tkozelsky@csas.cz

tel.: +420 956 718 013

Jan Jedlička

e-mail: jjedlicka@csas.cz

tel.: +420 956 718 014

Tereza Hrtúsová

e-mail: thrtusova@csas.cz

tel.: +420 956 718 012

Max Wandler

e-mail: mwandler@csas.cz

tel.: +420 956 714 291

Radek Novák

e-mail: radeknovak@csas.cz

tel.: +420 956 718 015